

Tárgytematika / Course Description

Általános és nevelésfilozófia

ALPGYA1021

Tárgyfelelős neve /

Teacher's name: dr. Horváth Nóra

Félév / Semester: 2017/18/1

Beszámolási forma /

Assesment: Vizsga

Tárgy heti óraszám /

Teaching hours(week): 0/0/0

Tárgy féléves óraszám /

Teaching hours(sem.): 9/0/0

OKTATÁS CÉLJA / AIM OF THE COURSE

Általános filozófia:

A tárgy tanulmányozása során a hallgatók ismerkedjenek meg a tudományos gondolkodás kialakulásával (mágia – mítosz - logosz), történetének főbb csomópontjaival, a filozófiatörténet nagy iskoláinak és személyeinek gondolati teljesítményeivel. Az alapvető filozófiatörténeti ismeretek közvetítése mellett a képzésben kiemelt szerepet kap a logikus gondolkodás képességének a kialakítása, illetve javítása. Ehhez elsősorban a szemináriumi munka nyújt lehetőséget, ahol alapvető művek kerülnek közös feldolgozásra és megvitatásra. Két féléves bontásban az első félév Kanttal zárul, a második pedig a posztmodern elméletekkel. Cél továbbá, hogy a konkrét ismerettartalmak mellett a hallgatók a képzés során sajátítsák el a nélkülözhetetlen alapvető fogalmi apparátust (terminus technicusokat), gyakorlatra és jártasságra tegyenek szert az absztrakt fogalmi és logikus gondolkodásban. Ezek együttesen lehetőséget teremtenek számukra a modern értelmiségi létre, és alapot kínálnak arra, hogy majd szintetizálják a más tárgyak tanulmányozása során nyert ismereteiket, és eligazodjanak napjaink világában.

Nevelésfilozófia:

A korszerű oktatási-nevelési szemlélet kialakítása, a pedagógushivatás elmélyítésének elősegítése a fontosabb nevelési irányzatok megismerésén keresztül. Tudatosítsa a hallgatókban a nevelés társadalmi meghatározottságát, összefüggéseit. Kiemelkedő pedagógus-személyiségek, illetve szakemberek tevékenységének és haladó törekvéseinek a bemutatásával fejlessze a hivatástudatot.

TANTÁRGY TARTALMA / DESCRIPTION

Általános filozófia:

A filozófiai gondolkodás kialakulása, létrejöttének körülményei az európai gondolkodásban (mágia, mítosz, logosz). A filozófia tárgya, módszerei és specifikumai (vallás és filozófia)

Az első görög filozófusok kérdésfeltevései. A milétoszi természetbölcselet, a püthagoreusok és az eleai iskola. Herakleitosz dialektikája és a korai görög materializmus (Leukipposz és Démokritosz atomizmusa).

A szofisták és Szókratész. Az általuk végrehajtott fordulat. A szofisták filozófiatörténeti és pedagógiai jelentősége. Relativizmusuk. Szókratész etikája és logikája.

Valóság és fogalom kettészakadása a platonai filozófiában. Platon ideatana, ismeretelmélete és államutópiája (különös tekintettel pedagógiai nézeteire).

Arisztotelész bölcsellete. Metafizikája és társadalomfilozófiája. Hatása a későbbi korok természettudományára és filozófiájára.

A hellenizmus filozófiai irányzatai. Az etikai kérdésfeltevés dominanciája és az individualizáció. A sztoicizmus, az epikureizmus és a szkeptizmus. A neoplatonizmus. A sztoicizmus és a neoplatonizmus érintkezése a keresztény filozófiával.

A korai középkor filozófiája. A patrisztika. Kereszténység és platonizmus. Szent Ágoston filozófiájának főbb kérdései: az akaratszabadság, az elrendelés, a kegyelem, a rossz és a bűn problémája. Az ágostoni történetfilozófia. Boethius és Scotus Eriugena.

Az érett középkor filozófiája. A hit és a tudás viszonyának alakulása, az univerzália-vita álláspontjai. A keresztény arisztotelianizmus. Aqinói Szent Tamás szintézise. A nominalista ferencesek tudományos teljesítményei.

A reneszánsz eszmevilága, a reneszánsz ember- és életeszmény. Dialektika és panteizmus N. Cusanus és G. Bruno filozófiájában. Utópista társadalomfilozófiák (Campanella, Morus) és reálpolitika (Machiavelli).

Az újkori polgári filozófia megalapozása. A tudományos megismerés módszertanának új alapokra helyezése. Francis Bacon empirizmusa, induktív módszere és időlumelmélete. Descartes racionalizmusa. A kételkedés és a dedukció.

Hobbes mechanisztikus természetfilozófiája és államelmélete. Spinoza szubsztancia-tana, etikája és társadalomfilozófiája. Locke szenzualizmusa és államelmélete.

Az objektivizmus megkérdőjelezése Hume és Berkeley filozófiájában.

A francia felvilágosodás eszmevilága és irányzatai. Az ész dominanciája. Deizmus és ateizmus. Montesquieu társadalomfilozófiája, Voltaire egyház- és valláskritikája. Az enciklopédisták.

Pascal és Rousseau szentimentalizmusa. Rousseau kultúrkritikája és társadalomelmélete.

A német felvilágosodás individualizmusa. Leibniz monasz-tana és a wolfi iskolafilozófia.

A klasszikus német filozófia. Kant kritikai filozófiája. Kopernikuszi fordulat a megismerésben. Az apriorizmus és a tiszta ész határainak kijelölése. Apriori szemléleti formák. A három nagy kritika tematizálása. A kategorikus imperatívusz és a kanti etika formalizmusa.

A klasszikus német filozófia. A német dialektikus idealizmus. Fichte tudománytana, állameszméje, jakobinizmusa. Az én-nem-én dialektikája. Hegel filozófiája az eszme fejlődésének tükrében. Logikájának alapvető kategóriái, a hegeli dialektikus módszer. Történelemfilozófiájának fő elemei. A schellingi természetfilozófia.

A XIX. századi materializmus. Feuerbach naturalista antropológiája és valláselmélete. Marx és Engels dialektikus és történelmi materializmusa. A természettudományos materializmus (Büchner, Vogt, Moleschott).

A Hegel utáni filozófia új vonásai: a filozófia partikularizálódása, a rendszeralkotási törekvések feladása, a természettudományok (különösen a fizika, biológia, paleontológia) új eredményeinek hatása a filozófiai gondolkodásra. Az evolucionizmus (Darwin, Spencer) és a pozitivizmus (Comte, Mill).

Pozitivizmus a századfordulón és a XX. században. Az analitikus filozófia (Russel, Wittgenstein) és a neopozitivizmus (Bécsi kör). A filozófia funkcióinak megváltozása és leszűkítése. A metafizikai kijelentések problémája és a verifikáció. A fundamentum-probléma. Tudományfilozófiai koncepciók: Karl Popper és Thomas Kuhn.

Az életfilozófiák és az irracionizmus. Schopenhauer akarat-tana, az ösztönök anticipációja. Kierkegaard

egzisztenciafogalma, a lét tragikumának feltárulása és a szorongás. Az emberi lét stádiumainak elmélete.

A sokarcú Nietzsche. A nietzschei filozófia kritikai és építő elemi. Az apollói és a dionüszoszi elv harca a történelemben. Metafizika-, vallás-, morál- és kultúrkritikája. Az Übermensch utópiája, és a hatalom akarása. Értelmezések és viták. Hatása a XX. századi gondolkodásra és művészetre.

A freudizmus pszichológiai és társadalomfilozófiai alapjai. A frankfurti iskola és a neofreudista ihletésű társadalomkritikák. Herbert Marcusa és Erich Fromm.

Az egzisztencialista filozófia a két világháború között és a II. világháború után. A német (Heidegger, Jaspers) és a francia (Sartre, Camus) egzisztencializmus.

A keresztény filozófia reneszánsza. A transzcendentális neotomizmus (Rahner, Marechal) és a personalizmus (Mounier). Teilhard de Chardin sajátos evolúcióelmélete és antropológiája.

A modern hermeneutika. Bultmann és Gadamer munkássága.

Egyéb XX. századi irányzatok. (Fenomenológia, pragmatizmus, historizmus, strukturalizmus.)

A posztmodern filozófia és ellenfelei. (Lyotard, Rorty-Habermas.)

Nevelésfilozófia:

A nevelésfilozófia helye a tudományok rendszerében.

A nevelésfilozófia történetének korai korszakai és jellemző vonásai:

- Az ókori görög gondolkodók nevelésfilozófiai nézetei (Szókratész, Platón, Arisztotelész)
- Az ókori Róma nevelésfilozófiai térképe: Quintilianus
- A kereszténység nevelésfilozófiája

A XIX.-XX. század jelentősebb pozitívista-pragmatista nevelésfilozófiai képviselői: A.Comte, H. Spencer.

Az életfilozófia és a fenomenológia-neokantiánus törekvések filozófiája: Schopenhauer, Nietzsche.

A reformpedagógiák és filozófiai alapjaik: Ellen Key, Carl Orff, Maria Montessori

Rudolf Steiner antropológiai nézetei: a Waldorf pedagógia.

Irányzatok és elméletek a magyar nevelésfilozófiában:

- Garamszegi Lubrich Ágost
- Kármán Mór
- Felméri Lajos
- Finácz Ernő
- Weszely Ödön
- Schneller István

- Mitrovics Gyula
 - Prohászka Lajos
 - Imre Sándor
 - Nagy László
 - Karácsony Sándor
 - Mihály Ottó
-

SZÁMONKÉRÉSI ÉS ÉRTÉKELÉSI RENDSZERE / ASSESMENT'S METHOD

Vizsga

KÖTELEZŐ IRODALOM / OBLIGATORY MATERIAL

Általános filozófia:

Jegyzet:

Hársing László: A filozófiai gondolkodás története Thalésztól napjainkig (Egyetemi jegyzet) Miskolc, 1991. (több kiadásban)

Tankönyvként is használható összefoglalások (a jegyzet kiegészítésére):

Durant, Will: A gondolat hősei Göncöl Kiadó, Bp. é.n.

Lendvai L. Ferenc: A gondolkodás története. Móra Ferenc Könyvkiadó, Bp. 1983.

Lendvai L. Ferenc - Nyíri Kristóf: A filozófia rövid története. (A Védáktól Wittgensteinig) Kossuth Kiadó, Bp. 1974. (több kiadásban)

Nyíri Tamás: A filozófiai gondolkodás fejlődése. Szent István Társulat. Bp. 1991.

Pais István: A görög filozófia története (egyetemi jegyzet, ELTE) Bp. 1981.

Russel, Bertrand: A nyugati filozófia története. Göncöl Kiadó, Bp. 1994.

Ajánlott irodalom

A francia enciklopédia. /Szemelvények/. Gondolat, Bp. 1962.

A korai francia felvilágosodás. /Szemelvények/. Gondolat, Bp. 1961.

Görög gondolkodók (1-5. kötet, szövegek Thalesztől Theophrasztoszig), Kossuth, Bp. 1984-86.

Sztoikus eikai antológia Gondolat, Bp. 1983.

- Reneszánsz etikai antológia Gondolat, Bp. 1984.
- Arisztotelész: Metafizika Bp. Hatágú Síp Kiadó 1992.
- Arisztotelész: Politika Bp. Gondolat 1984.
- Arisztotelész: Organon Bp. Akadémia Kiadó 1961.
- Augustinus: /Szent Ágoston/: Vallomások. Gondolat, 1982.
- Augustinus: /Szent Ágoston/: A boldog életről. A szabad akaratról. Európa, 1989.
- Bacon, Francis: Esszék. /Reneszánsz etikai antológia, Gondolat, Bp. 1984. - a továbbiakban Reneszánsz .../.
- Bacon, Francis: Novum Organum. In.: Filozófiatörténeti szöveggyűjtemény, Tankönyvkiadó, Bp. 1966. I. kötet 176-213. old.
- Bruno, Giordano: Válogatott dialógusai. Hungária, Bp. é.n.
- Comte, August: A pozitív szellem, Magyar Helikon, Bp. 1979.
- Csányi Vilmos: Az emberi természet (Humánológia) Vince, Bp. 1999.
- Descartes, René: Értekezés az ész helyes vezetésének és a tudományos igazság kutatásának módszeréről. /In.: Válogatott filozófiai művek, Akadémiai, 1980., 167-215. old.
- Eliade, Mircea: A szent és a profán Európa, Bp. 1987.
- Epikétosz: Kézikönyvecske. Európa, 1978.
- Feinberg, Joel: Társadalomfilozófia, Osiris, Bp. 1978.
- Feyerabend, Paul, K.: Három dialógus a tudásról, Osiris, Bp. 1999.
- Fichte, Johann Gottlieb: Az ember rendeltetése. /Reneszánsz ..., 297-316. old./
- Fichte, Johann Gottlieb: Az erkölcsstan rendszere. Gondolat, 1986.
- Foucault, Michel: A szavak és a dolgok. A társadalomtudományok archeológiája. Osiris, Bp. 1999.
- Fourier, Charles: A négy mozgás és az általános rendeltetések elmélete. Gondolat, 1977.
- Fromm Erich: A szeretet művészete. Helikon Kiadó, 1984.
- Freud Sigmund: A rossz közérzet a kultúrában. A pszichoanalízis foglalatja. /In: Esszék, Gondolat, Bp. 1982./
- Freud Sigmund: Totem és tabu. Göncöl Kiadó.
- Freud Sigmund: Mózes. Európa Kiadó, Bp. 1987.
- Gadamer: Igazság és módszer Bp. Gondolat 1984.
- Habermas, Jürgen: A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása, osiris, Bp. 1999.
- Hartmann, Nicolai: Lételméleti vizsgálódások Gondolat, Bp. 1972.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich: Előadások a világtörténet filozófiájáról. Akadémiai Kiadó, Bp. 1979.

- Hegel: A szellem fenomenológiája Bp. Akadémia Kiadó 1973
- Hegel: A logika tudománya Bp. Akadémia Kiadó 1957.
- Heidegger: Lét és idő Bp. Gondolat Kiadó 1989.
- Heller Ágnes: A reneszánsz ember Bp. Akadémia Kiadó 1971.
- Helvetius: A szellemről a társadalomhoz való viszonyában /részlet /. /In.: A francia felvilágosodás morálfilozófiája. - A továbbiakban: A francia felvilágosodás... - Gondolat, Bp. 1975-./
- Holbach: Az egyetemes morál, avagy az ember kötelességei természetére alapozva /In.: A francia felvilágosodás... 344-366. old./
- Horkheimer M. – Adorno Th. W.: A felvilágosodás dialektikája. Gondolat, 1990.
- Hume, David: Tanulmány az emberi természetről. Gondolat, Bp. 1976.
- Hume, David: Tanulmány az emberi értelemről. Magyar Helikon, Bp. 1973.
- Hobbes, Thomas: Leviathán. Magyar Helikon, 1970.
- Herder, Johann Gottfried: Értekezések, levelek. Európa, 1983.0
- Jaspers, Karl: Bevezetés a filozófiába. Európa, 1989.
- Jonathan Culler: Dekonstrukció Bp. Ozirisz Kiadó 1997.
- Jung, C. G.: Gondolatok a látszatról és a létezésről, Kossuth, Bp. 1997.
- Kant, Immanuel: A vallás a pusztaság határai belül. Gondolat, 1974.
- Kant, Immanuel: A tiszta ész kritikája. Franklin Társulat, Bp. 1986.
- Kierkegaard, Sören: Vagy-vagy, Gondolat, Bp. 1978.
- Kierkegaard, Sören: Félelem és reszketés. Európa, Bp. 1986.
- Kierkegaard, Sören: Írásaiból. Gondolat, Bp. 1969.
- Kierkegaard, Sören: Filozófiai morzsák Göncöl, Bp. 1997.
- Kuhn, Thomas: A tudományos forradalmak szerkezete. Gondolat, 1984.
- Leibnitz, G. W.: Válogatott filozófiai írások Európa, Bp. 1986.
- Machavelli, Niccolò: A fejedelem, Magyar Helikon, Bp. 1964.
- Marcus Aurelius: Elmélkedések Európa 1983.
- Marcus, Herbert: Az egydimenziós ember. Kossuth Kiadó, Bp. 1990.
- Marx: Gazdasági-filozófia kéziratok 1844-ből (többféle kiadásban)
- Montaigne: Esszék, Kritérion, Bukarest, 1976.
- Morus, Thomas: Utópia, Európa Kiadó, Bp. 1989.

- Mill, John Stuart: A szabadságról. A haszonelvűség. Magyar Helikon, 1980.
- Nietzsche, Friedrich: Válogatott írásai. Gondolat, Bp. 1978.
- Nietzsche, Friedrich: Így szólt Zarathusztra. Osiris, Bp. 2000.
- Nietzsche, Friedrich: Az értékek átértékelése Bp. Holnap Kiadó 1994.
- Nietzsch, Friedrich: Adalék a morál geneológiájához Bp. Holnap Kiadó 1996.
- Nietzsche, Friedrich: A tragédia születése. Európa, Bp. 1986.
- Nietzsche, Friedrich: Ecce Homo Göncöl, Bp. 1994.
- Habermas, J. – Lyotard, J.-F. – Rorty R.: A posztmodern állapot Osiris, Bp. 1993.
- Pascal, Blaise: Gondolatok. Gondolat Kiadó, Bp. 1978.
- Pascal, Blaise: Válogatott írások Osiris, Bp. 1999.
- Pelle János: Ész és szenvedély. Irodalom és filozófia a francia felvilágosodás korában. Gondolat, 1982.
- Platón: Összes művei (I-III.) Európa, Bp. 1984.
- Ricoeur, Paul: Fenomenológia és hermeneutika Kossuth, Bp. 1997.
- Rousseau: A társadalmi szerződésről. Értekezések és filozófiai levelek c. kötetben, 463-618. old.
- Ross, Sir David: Arisztotelész, Osiris, Bp. 1996.
- Russel, Bertrand: Miszticizmus és logika. Magyar Helikon, Bp. 1976.
- Russel, Bertrand: Filozófiai fejlődésem Gondolat, Bp. 1968.
- Sartre, J. P.: Egzisztencializmus. Hatágú Síp Alapítvány, 1991.
- Schopenhauer, Arthur: Szerelem, élet, halál. Életbölcesség. Göncöl Kiadó, Bp. é.n.
- Schopenhauer, Arthur: A világ mint akarat és képzet. Európa, 1991.
- Spinoza, B.: Etika. Magyar Helikon, 1969.
- Spinoza, B.: Teológiai-politikai tanulmány. Akadémiai Kiadó, 1984.
- Taylor, Alfred Edward: Platon, Osiris, Bp. 1999.
- Teilhard de Chardin, P.: Az emberi jelenség. Gondolat, 1973.
- Vidrányi Katalin: Krisztológia és antropológia. Osiris, Bp. 1973.
- Voltaire: Metafizikai értekezés. In.: Francia felvilágosodás..., 105-129. old.
- Voltaire: Vers a lisszaboni földrengésről avagy az elvnek a vizsgálatára, hogy minden jól van. In.: Francia felvilágosodás..., 219-227. old.
- Voltaire: Válogatott filozófiai írásai. Akadémiai, 1991.
- Wittgenstein, Ludwig: A bizonyosságról, Európa, Bp. 1989.

- Schleiermacher, D. Fr. E.: A vallásról. Beszéd a vallást megvető művelt közönséghez. Osiris, Bp. 2000.
- Canterbury Szent Anzelm: Filozófiai és teológiai művek I. Osiris, Bp. 2001.
- Hegel, G. W. Fr.: Hit és tudás. Tanulmányok a Kritisches Journal der Philosophie-ból. Osiris, Bp. 2001.
- Nevelésfilozófia:
- Ellen Key: A gyermek évszázada. Bp., Tankönyvk, 1976.
- Fináczy Ernő: Elméleti pedagógia. Egyetemi előadásaiból sajtó alá rendezték tanítványai; Nagy J. Béla és Prohászka Lajos. Bp., 1937.
- Fináczy Ernő: Elméleti pedagógia. OPKM, Bp., 1995.
- Fináczy Ernő: Nevelélméletek a XIX. században. Bp., MTA, 1995.
- Garamszegi Lubrich Ágost: Neveléstudomány. Bp., Hunyadi M. Int. Ny.
- Imre Sándor: Neveléstan. Bevezetés az iskolai nevelés munkájába. OPKM, Bp., 1995. Hasonmás kiadás.
- Karácsony Sándor: Magyar nevelés. Pécel, Csökmei Kör, 1993.
- Karikó Sándor: A bátorító nevelés nevelésfilozófiai megalapozáshoz. Módszertani Közlemények, 2008/3. 101-106.p.
- Karikó Sándor: A nevelés mibenlétéről. ÚPSZ, 2006/5. 3-15. p.
- Kármán Mór: Kármán Mór válogatott pedagógiai művei. Bp., Tankönyvkiadó, 1969.
- Maria Montessori: A gyermek évszázada. Bp., Tankönyvkiadó, 1976.
- Maria Montessori: Módszerem kézikönyve. Bp., Kisdednevelés K., 1930.
- Maria Montessori: A gyermek felfedezése. Bp., Cartaphilus, 2002.
- Mihály Ottó: Bevezetés a nevelésfilozófiába. OKKER, Bp., 1998.
- Nagy László: A gyermek érdeklődésének lélektana. Tankönyvkiadó, Bp., 1982.
- Nagy László: Nagy László válogatott pedagógiai munkái. Tankönyvkiadó, Bp., 1972.
- Németh András: Weszely Ödön munkásságának tanterv- és művelődéelméleti vonatkozásai. Országos Közoktatási Intézet, Bp., 1997.
- Platon: Törvények. Bp., Atlantisz, 2008.
- Prohászka Lajos: Az oktatás elmélete. Bp., OPKM, 1990.
- Prohászka Lajos: A mai élet erkölce. Bp., Királyi Egyetemi NY., 1944.
- Quintilianus, Marcus Fabius: Szónoklattan. Institutio Oratoria. Pozsony, Kaligram, 2009.
- Schneller István: Paedagogiai dolgozatok. Bp., Hornyánszky Ny., 1900.
- Új Pedagógiai Szemle, Köznevelés, Iskolakultúra című folyóiratok számai. www.iskolakultura.hu, www.oki.hu
- Weszely Ödön: Pedagógia. A neveléstudomány rendszere rövid összefoglalásban. OPKM, Bp., 1989. 2. átdolgozott kiadás.